

แนวทางการสาธยายพระพุทธรูปมนต์ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม
ของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา

Guidelines for reciting the Buddha's mantras to promote dharma practice at Khlong
Talong Temple, Pak Chong Sub-District,
Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province

พระสมรัตน์ รตนสมิ, Phra Somrat Ratanasamo (Upakham)¹

ประเวศ อินทองปาน. Prawet Inthongpan ²

ชัยชาญ ศรีหามุ, Chaichan Srihanu³

E-mail: Palida.touch@gmail.com

Received: May 24, 2022 Revised: June 10, 2022

Accepted: June 10, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการสาธยายพระพุทธรูปมนต์ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้านเอกสารมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาการสาธยายพระพุทธรูปมนต์ในคัมภีร์พระพุทธรูปมนต์เถรวาท (2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการสาธยายพระพุทธรูปมนต์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การสาธยายพระพุทธรูปมนต์ในคัมภีร์พระพุทธรูปมนต์เถรวาท คือการท่อง การสวด การทบทวน โดยสาธยายตามที่ได้ฟัง ได้เรียน และตรึกตรอง ทำให้ได้ธรรมที่มีความหมายเข้าใจได้อย่างชัดเจน ในพระสังฆกรรมพระพุทธรูปมนต์ที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ด้วยภาษาบาลี และแปล แล้วเปล่งเสียงตามภาษาของตน ๆ แบบไม่ให้มีอักขระวิบัติ โดยวิธีเปล่งเสียง 5 วิธี คือ 1) สาธยายในใจ 2) สาธยายแบบรำยมนต์ 3) สาธยายแบบมีเสียงแผ่วเบา 4) สาธยายดังพอได้ยินไม่เกิน 10 เมตร 5) สาธยายเสียงดังได้ยินไม่น้อยกว่า 10

¹ สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

² มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/ Kasetsart University

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

เมตร ในที่นี้จะสาธยายเฉพาะ 12 พระสูตรที่มีใน 12 ตำนาน ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก คือ 1) มังคลสูตร 2) รัตนสูตร 3) เมตตสูตร 4) ชันธสูตร 5) โมรสูตร 6) วัฏฏกสูตร 7) อานาปานาฬิยสูตร 8) อังคุลิมาลสูตร 9) โพชฌังคสูตร 10) อภยสูตร 11) ธชัคคสูตร 12) ชยสูตร

คำสำคัญ: (แนวทาง), (สาธยาย), (พระพุทธรูป)

Abstract

This Article is part of the research title “Guidelines for reciting the Buddha's mantras to promote dharma practice at Klongtalong Temple, Pak Chong Sub-District, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province” which is a Documentation qualitative research. The research has 3 objectives which are: (1) To study the recitation of the Buddha's mantras in Theravada Scriptures. (2) To study the ways of dharma practice of Klongtalong Temple, Pak Chong Sub-District, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province. (3) To present a guideline of reciting the Buddha's mantras for promote the dharma practice of Klongtalong Temple, Pak Chong Sub-District, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province. The results showed that recitation of the Buddha's mantra in Theravada Buddhist scriptures was the reciting, enunciate of what has been heard, learned, and reflected leading to have great feeling that precisely make senses of meaning in dharma of the Buddha's words. The recitation can be both in Pali Language and translated then precisely enunciate in their own language. The recitation has five methods as follow: 1) Recitation in the mind 2) Normal recitation 2) Soft recitation 3) Loud recitation enough to be heard within 10 meters. 5) Loud recitation enough to be heard at least 10 meters. This research is only covered in 12 Suttas of 12 Legends that appeared in the *Suttantapitaka* scriptures 1) *Mangala Sutta*, 2) *Ratana Sutta*, 3) *Metta*, 4) *Khandha Sutta*, 5) *Mora Sutta*, 6) *Vattaka Sutta*, 7) *Atanatiya Sutta*, 8) *Angulimala Sutta*, 9) *Photchangkha Sutta*, 10) *Apaya Sutta*, 11) *Dhajagga Sutta*, 12) *Jaya Sutta*.

Keywords: (Guidelines), (Reciting), (Buddhist mantra)

1. บทนำ

การสาธยายพระพุทฺธมณฑลในทางพระพุทฺธศาสนาเป็นการสาธยายธรรม คำสอนของพระพุทฺธเจ้า โดยพระพุทฺธองค์ทรงแสดงพระปฐมธรรมเทศนาคือธรรมจักกัปปวัตตนสูตร⁴ครั้งแรกและพระสูตรอื่น ๆ ตามลำดับ ลักษณะการสาธยายพระพุทฺธมณฑลเป็นการสาธยายพระธรรมที่เป็นคำสอนของพระพุทฺธเจ้า และพระสูตรที่ทรงแสดง มิได้เป็นบทสาธยายพระพุทฺธมณฑลทั้งหมด พระสูตรที่ไม่ได้แสดงมีมากมาย เพราะไม่มีผู้นำมาสาธยาย เช่น สาธยายพระปาติโมกข์⁵ เป็นต้น ในบทพระพุทฺธมณฑลนี้จะต้องมีคำของพระอานนท์ว่า เอมฺเม สุตฺติ (ข้าพเจ้าฟังมาอย่างนี้) รับรอง พระพุทฺธมณฑลที่นี้จะกล่าวเฉพาะ 12 สูตรที่มีใน 12 ตำนาน มี มงคลสูตร⁶ เป็นต้น โดยมีเป้าหมายของการสาธยายด้วยการเรียนแบบท่องจำ และขอสิริมงคลแก่ชีวิตขออานุภาพกำจัดวิบัติภัยคือทุกข์ภัยและโรคภัย และการสาธยายจึงเป็นการรักษาความทรงจำคำสอนของพระพุทฺธเจ้า ด้วยการนำพุทธวจนะมาแปลงเสียงสาธยาย ร่ายมนต์ เพื่อทรงจำนี้มีความสำคัญต่อพระพุทฺธศาสนา เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและสืบต่อพระพุทฺธศาสนา

ผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการสาธยายพระพุทฺธมณฑลเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยมุ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณเอ การและสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้เข้าใจและนำเสนอเนื้อหาความเป็นพระพุทฺธพจน์ในพระคาถาที่ยังหลงเหลือพระสูตรพระพุทฺธมณฑลหรือพระปริตรที่เรียกว่าตำนานพระปริตรหรือ 12 ตำนาน 12 ปริตร โดยได้สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “แนวทางการสาธยายพระพุทฺธมณฑลเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ

2.1 เพื่อศึกษาการสาธยายพระพุทฺธมณฑลในคัมภีร์พระพุทฺธศาสนาเถรวาท

2.2 เพื่อศึกษาการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการสาธยายพระพุทฺธมณฑลเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

---

⁴ ส.ม. (ไทย) 19/1081/592.

⁵ ม.ม. (ไทย) 13/243/288.

⁶ ชุ.ชุ. (ไทย) 25/7-8/5.

3.วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้านเอกสาร (Documentary research) และเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยมีวิธีการดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำพระสูตรหรือพระปริตรมาวิเคราะห์ เรียบเรียง และสรุป

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส รวมถึงตำราและคัมภีร์อื่นที่เกี่ยวข้องงานวิจัยแล้วอธิบายตามแนวทางการสาธยายพระพุทธานต์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติของวัดคลองตาลอง วิเคราะห์ เรียบเรียงและสรุป ข้อมูลเอกสาร

3. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการสาธยายพระพุทธานต์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมและรายละเอียดในแต่ละประเด็น พระไตรปิฎกภาษาบาลี พระไตรปิฎกภาษาไทย คำอธิบายในคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

5 สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

4. ผลการวิจัย

4.1 การศึกษาการสาธยายพระพุทธานต์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

การสาธยายพระพุทธานต์เป็นการนำพระพุทธรูปมาเปล่งเสียง โดยการนำพระพุทธรูปมาเปล่งเสียงสาธยายด้วยภาษาบาลี แต่เปล่งเสียงตามภาษาของตน ๆ และปัจจุบันมีการสาธยายในงาน 5 งานคือ 1) สาธยายพระพุทธานต์ทำวัตรเช้า-เย็น 2) สาธยายพระพุทธานต์งานมงคล 3) สาธยายมนต์งานอวมงคล 4) สาธยายงานทักษิณานุประทาน 5) สาธยายงานพิธี ซึ่งมีความสำคัญมากถือเป็นวัตรปฏิบัติมาจนกาลปัจจุบัน เรียกว่า สาธยายพระพุทธานต์ เพื่อความทรงจำ เป็นบุญเป็นกุศลทำให้จิตตั้งมั่นเกิดสมาธิ และเป็นสิริมงคลเป็นผลต่อตนและบุคคลทั่วไป จะสาธยายเฉพาะ 12 พระสูตรใน 12 ตำนาน ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก คือ 1) มังคลสูตร 2) รัตนสูตร 3) เมตตสูตร 4) ชันธสูตร 5) โมรสูตร 6) วัฏฏกสูตร 7) อาฏานาฏิยสูตร 8) อังคุลิมาลสูตร 9) โพชฌังคสูตร 10) อภยสูตร 11) ชยสูตร 12) ธัมมคสูตร

แนวทางการสาธยายเป็นการชี้แจงแสดงออกด้วยคำพูดเพื่อให้เกิดความเข้าใจและในคำพูดที่ดีเป็นลักษณะวาจาสุภาพเรียกว่าสุภาษิต ไม่เป็นวาจาทุพภาษิตเป็นวาจาที่ไม่โทษและเป็นวาจาที่ทานผู้รู้ไม่ติเตียน ดังปรากฏในวาจาสูตร อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต 5 ประการว่า 1) วาจา

พูดถูกกาล 2) วาจาพูดคำจริง 3) วาจาพูดคำอ่อนหวาน 4) วาจาพูดคำประกอบด้วยประโยชน์ 5) วาจาพูดด้วยจิตเมตตา และในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในสิบสองตำนานดังนี้

1) มังคลสูตรว่าด้วยมังคล⁷ 38 ประการ การไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิต บุษาคู่ควรบุชา การอยู่ในที่ที่เหมาะสม การบำเพ็ญบุญ การวางตัวถูกต้อง การมีความรู้มาก การทำงานช่าง การมีวินัย อย่างดี และการพูดถ้อยคำที่ไพเราะ การเลี้ยงดูบิดามารดา การสงเคราะห์บุตรภรรยา และการงาน ไม่สับสนยุ่งเหยิง สี่คาถานี้กล่าวถึงมังคลทั่วไป เพื่อปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคม

หลังจากนั้นพระพุทธองค์ตรัสว่า การให้ทาน การปฏิบัติธรรม การเจริญภาวนา การ สงเคราะห์ญาติ การทำงานที่ปราศจากโทษ การไม่ทำบาป การไม่ดื่มเมาสุรา ไม่ประมาทด้วยการ เจริญสติ เคารพ ไม่ทะนงตน สันโดษ รั้งบุญคุณ การฟังธรรมในเวลาที่เหมาะสมพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น

การพัฒนาคุณธรรมอย่างอดทน เพราะถ้าขาดความอดทนคุณธรรมเหล่านี้ก็ไม่ปรากฏ อยู่กับตนจึงควรประกอบกับคุณธรรมเหล่านี้คือการเป็นผู้ว่าง่าย การได้พบเห็นสมณะ การสนทนา ธรรมที่สมควร การบำเพ็ญตบะประพฤดิพรหมจรรย์ การเห็นแจ้งอริสัจและการทำนิพพานให้แจ้ง

สุดท้ายผู้ที่ไม่พ่ายแพ้นั้น ต้องบำเพ็ญมังคลครบ 38 อย่างสมบูรณ์ครบจะบรรลุธรรมเป็น พระอรหันต์ไม่พ่ายแพ้ถึงความเจริญทุกแห่ง เพราะพระอรหันต์เป็นผู้ที่กำจัดกิเลสกรรมทั้งหมดไม่ ต้องเวียนตายเกิดในวัฏฏสงสาร พระพุทธองค์จึงกล่าวว่าเป็นความสุขที่แท้จริงเป็นธรรมที่เป็นมงคลชีวิต สูงสุด

2) รัตนสูตรทรงแสดงให้พระสงฆ์สาวก เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ให้ระลึกถึงคุณพระ รัตนตรัย คือพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทำสังฆกิจริยาเกิดเป็นอานุภาพขจัดปัดเป่าภัยพิบัติ ทั้งหลาย เอาฤกษ์มงคล เพื่ออำนวยความสะดวกสุขสวัสดิแก่ประชาชนให้พ้นภัยทั้งที่ เป็นปฐมสูตรแห่ง การทำน้ำพระพุทธมนต์โดยใช้บาตรแทนการใช้ขันน้ำมนต์ครั้งแรกในพระพุทธศาสนา⁸

3) เมตตสูตรกล่าวถึงพระสงฆ์สาวกเจริญเมตตาจิตเมตตาธรรมไปให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่ไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ด้วยวิธีการคือ 1) ภิกษุต้องแผ่เมตตา 2 ครั้งต่อวัน 2) เจริญพระปริตร 2 ครั้งต่อวัน 3) เจริญอุสสุภะคือการพิจารณาร่างกายว่าเป็นของไม่สวยไม่งาม 2 ครั้งต่อวัน 4) เจริญ มรณสติคือพิจารณาความตาย 2 ครั้งต่อวัน ทำให้เทวดาได้รับเมตตาจิตจากภิกษุเกิดความเอ็นโยนดี ทำการต้อนรับเป็นอย่างดี ภิกษุได้เจริญกรรมฐานได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ภายในพรรษานั้นทุกรูป⁹

⁷ ชุ.ช. (ไทย) 25/7-8/5.

⁸ ชุ.ช. (ไทย) 25/3-18/9-14.

⁹ ชุ.ช. (ไทย) 25/1-10/20-22.

4) ชั้นอธิปไตยทรงแนะนำภิกษุแม่เมตตาให้สัตว์พิษร้ายสี่ตระกูล คือ 1) วิรูปักข์ 2) เอราบถ 3) ฉัพพยาบุตร 4) กัณหาโคตมกะ พระพุทธองค์ให้ภิกษุแม่เมตตาจิตขอสรรพสัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย ที่เกิดมาทั้งหมด จงเห็นความเจริญทั้งหลายทั้งปวงเถิด¹⁰ เป็นเมตตาจิตที่เกิดจากศีล สมาธิ เป็นสมณะ

5) โมรปริตรกล่าวคุณของพระพุทธเจ้าเป็นพุทธานุภาพปกป้องคุ้มครองให้มีความแคล้วคลาดปลอดภัยเป็นสิริมงคล เป็นพระพุทธรูปทำให้มีสติ เพราะถ้าขาดสติยอมนำมาซึ่งกิเลสครอบงำได้ ได้แก่งามตณหาดังพญานกยูงที่ขาดสติรูปและเสียง ลืมสาธยายธรรมกลางวันกลางคืนให้อันตรายถูกจับได้¹¹ จัดเป็นศีล สมาธิ และวิปัสสนาได้

(6) วัฏฏกปริตรกล่าวถึงสาธยายตั้งสังขะอธิษฐานที่ลูกนกค่อมพระโพธิสัตว์พ่อแม่ทั้งให้ผจญอัคคีภัย ไฟไหม้ 4 ทิศ ให้ดับลง ด้วยอำนาจอานุภาพศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติญาณทัสสนะ ลูกนกค่อมอาศัยอยู่ในป่าก็ปลอดภัยด้วยความสวัสดิ์¹²

7) อาฏานาฎิยปริตรกล่าวถึงท้าวจตุโลกบาลถวายบทสาธยายสรรเสริญพระพุทธเจ้า 28 พระองค์ คุ้มครองภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ให้เป็นสุข มีอานุภาพ 2 ประการ คือ 1) ทำให้มนุษย์ที่ไม่เลื่อมใส ให้เลื่อมใสพระพุทธศาสนาได้ 2) คุ้มครองป้องกันไม่ให้มนุษย์ที่ไม่เลื่อมใสประทุษร้ายได้ แม่เมตตาแก่อมมนุษย์¹³

8) อังคฺลิมาลปริตรกล่าวถึงองค์คฺลิมาล ชั่วคนได้ 999 คน ภายหลังคิดฆ่าแม่ตมพระพุทธเจ้าแล้วแสดงธรรมกลับใจบวชและบรรลุประอรหันต์ บอกถึงการมีสติ มีศีล มีปัญญา เป็นวิปัสสนา เป็นพระปริตรที่ทรงอนุภาพมากในการบำบัดการป่วยไข้โดยตรง¹⁴

9) โพชฌงค์เป็นธรรมเครื่องตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมวิเศษ อ่างสังจวาจาปกปักรักษาคุ้มครองให้มีสุขภาพดีมีอายุยืนและพ้นอุปสรรคได้มีธรรม 7 ประการ 1) สติ ระลึกได้ 2) ธัมมวิจยะ การเลือกเฟ้นธรรม 3) วิริยะ ความเพียร 4) ปีติ อิ่มใจ 5) ปัสสัทธิ สงบ 6) สมาธิ ตั้งใจมั่น 7) อุเบกขา วางเฉย เป็นธรรมะโอสถของพระพุทธเจ้า เป็นธรรมเป็นไปเพื่อความรู้อยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เป็นธรรมชั้นสูงด้านปัญญาและเพื่อพระนิพพาน¹⁵

¹⁰ ชุ.ชา. (ไทย) 27/105-106/92.

¹¹ ชุ.ชา. (ไทย) 27/17-18/66-67.

¹² ชุ.ชา. (ไทย) 27/135/257.

¹³ ที.ปา. (ไทย) 11/277-278/220-221.

¹⁴ ม.ม. (ไทย) 13/531/485.

¹⁵ ส.ม. (ไทย) 19/197/130.

10) อภยปริตรว่าด้วยอำนาจพระรัตนตรัย คือพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์บันดาลให้สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นมงคลแห่งหายนะ ให้พ้นภัยมีอานุภาพแก้ล้างร้ายอัปมงคลในชีวิต เป็นสิริมงคลแก่ตนในทุก ๆ ด้าน เป็นบทสาธยายเพื่อให้สังคมสงบสุขเป็นสมมติ

11) ชัยปริตรว่าชัยชนะอริราชศัตรู ขึ้นต้นด้วย “ชัยนโตะ” เป็นพุทธรูปชัยมงคลคาถาพระพุทธรูปองค์เจ้าชนะมารด้วยคุณธรรม ด้วยอำนาจ ทาน ศีล สัจจาจาในสังเวคปริกิตตปาฐะเป็นบทที่พิจารณาวิปัสสนาก้าวถึงความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่ให้ยึดมั่นกองแห่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และรู้แจ้งในพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

12) ธัคคสูตรกล่าวถึงตอนท้าวสักกะพบพระพุทธรูปเจ้าทรงสอนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ และพระสงฆ์คุณ เป็นคุณที่ทรงอานุภาพควรเจริญ ควรแก่การระลึกถึงอย่างยิ่ง ทำให้ตั้งจิตระลึกถึงพระรัตนตรัยจัดเป็นสมมติ¹⁶

การสาธยายพระพุทธรูปมนต์ในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนาเถรวาท มีอานิสงส์ 7 ประการ คือ 1) ได้ขจัดนิวรณ์ 2) ได้ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) 3) ได้ตัดความเห็นแก่ตัว 4) สมาธิมั่นคง 5) ได้ปัญญาบารมี 6) สืบต่ออายุพระพุทธรูปศาสนา 7) ทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

4.2 การปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การสาธยายมนต์ย่อมเป็นการปฏิบัติธรรมเช่นเดียวกันเพราะการสาธยายมนต์เป็นฐานเบื้องต้นของการเกิดสมาธิ ที่เรียกว่าขณะสมาธิคือเกิดเป็นขณะ ๆ ขณะสาธยายจากนั้นถอยจากสมาธิมุ่งพิจารณาสู่การปฏิบัติธรรม ซึ่งวัดคลองตาลองได้ใช้แนวทางนี้สู่การปฏิบัติตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 ประการ คือ

1) ขณะที่สาธยายพระพุทธรูปมนต์ด้วยการเคลื่อนไหวทางริมฝีปากก็กำหนดว่า เคลื่อนหนอ ๆ หรือขยับหนอ ๆ พิจารณาเห็นอาการเคลื่อนไหวและอาการขยับของปาก จัดเป็นกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการมีสติตามพิจารณาเห็นกายเป็นเพียงสังขารกาย เอาสติเข้าไปกำหนดรู้กายต่อไปก็เป็นเหตุให้รู้กายในส่วนที่นำรังเกียจนั้นว่าน่ารังเกียจจริงๆ แล้วมีปัญญากำหนดรู้มากขึ้น ๆ จนรู้แจ้งว่ากายทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

2) ขณะที่สาธยายพระพุทธรูปมนต์มีความรู้สึกว่ามีอาการขยับของปาก การเคลื่อนไหวของปากก็เป็นทุกข์ เพราะขณะเคลื่อนไหวขยับปาก ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ย่อมมีความรู้สึกว่าเป็นทุกข์เวทนา จัดเป็นเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการมีสติตามพิจารณาเห็นเวทนาสักเวทนา เวทนานี้มีสภาพของความเป็นนาม นามจะรู้ได้ยากกว่ารูป แต่เวทนายังเป็นสิ่งถูกรู้ได้ง่ายกว่าความรู้สึกเป็น

¹⁶ ส.ส. (ไทย) 15/861-864/263.

สุขและเป็นทุกข์ที่เกิดจากผัสสะ คือ การกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย การคิดซึ่งเข้ากระทบใจอยู่มีผัสสะที่ให้อารมณ์เป็นสุขและเป็นทุกข์ได้

3) ขณะที่สาธยายพระพุทธรูปเกิดมีความคิดก็ให้กำหนดว่า คิดหนอ ด้วยการพิจารณาตามอาการที่จิตคิดก็กำหนดว่า คิดหนอ ๆ จัดเป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพราะการมีสติตามพิจารณาจิตอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ ขณะการสาธยายมนต์ จิตตามรู้เป็นสิ่งที่ถูกรู้ได้ จิตรู้สึกมีความสุขพิจารณาจิตก็คือให้อารมณ์จิตทุกแบบ จิตที่นิ่ง หรือจิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ มีโมหะก็รู้ว่าโมหะ ต้องมีสติอยู่เสมอว่าสภาวะที่ปรากฏอยู่นี้เป็นแต่เพียงจิตเท่านั้น ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ว่าตัวว่าตนของเราเป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น เกิดขึ้นแล้วดับไป มีแล้วหายไป

4) ขณะที่สาธยายพระพุทธรูปมีสติพิจารณาเห็นอาการขยับปากมีหนักมีเบา หรือรู้สึกว้าวร้อน เย็น ก็กำหนดว่า ร้อนหนอ ๆ เย็นหนอ ๆ หรือเกิดอาการง่วง ก็หนดว่า ง่วงหนอ จัดเป็นธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการมีสติตามพิจารณาความเย็น ร้อน อ่อน แข็ง การมีสติกำหนดตามรู้สภาวะอารมณ์ทั้งรูปธรรมและนามธรรมด้วยการกำหนดรู้เห็นกาย เวทนา และจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง การรู้สภาวะอารมณ์อันเป็นทุกข์ทั้งปวงนั้นรู้ว่าทางแห่งการดับทุกข์รู้ความจริงแบบสัจจะคืออริยสัจ ต้องรู้เข้าใจในธรรมทั้งปวงว่ามีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ไม่มีอะไรยึดมั่นถือมั่น¹⁷

ดังนั้น การสาธยายพระพุทธรูปย่อมเป็นการปฏิบัติธรรมเพราะขณะสาธยายกายสงบตั้งมั่นทำให้เกิดสมาธิพิจารณาเห็นอาการของอาการรูปในการเคลื่อนไหวของท้องเห็นสภาวะการเกิดขการตั้งอยู่และการดับไปของท้องเป็นการกำหนดรู้ตามแนวทางแห่งสติปัฏฐาน 4 แต่ละขั้นจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรงกับฐานของสติการเคลื่อนไหวทางริมฝีปากกำหนดว่า เคลื่อนหนอ ๆ หรือขยับหนอ ๆ ด้วยการพิจารณาเห็นเป็นวิปัสสนาการสาธยายปฏิบัติไปตลอดแล้วผลที่ปรากฏเกิดขึ้นได้ คือ (1) รู้ว่ากายไม่ใช่ตัวตน (2) รู้ว่าความรู้สึกสุข ทุกข์ เจ็บ ๆ ไม่ใช่ตัวตน (3) รู้ว่าจิตไม่ใช่ตัวตน (4) รู้ว่าธรรมทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา หญิงหรือชาย

4.3 แนวทางการสาธยายพระพุทธรูปเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

แนวทางการสาธยายพระพุทธรูป คือการท่อง การสวด การทบทวน เช่น สาธยายสาธยายมนต์¹⁸ เป็นการเสนแนวทางการสาธยายพระพุทธรูปตลอดราตรี คือบทพุทธคุณ ธรรมคุณ สงฆ์คุณ และบทอาฏานาฎิยปริตร ท่อนที่ 2 คือ บท นโม เม ฯลฯ เป็นบทสาธยายตลอดราตรีกาล ซึ่ง

¹⁷ ที.ม. (ไทย) 10/273-274/216.

¹⁸ ที.ม. (ไทย) 10/224/181.

ถือเป็นการปฏิบัติธรรมตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 ด้วยการตรีกตรอง เพ่งดูด้วยใจ ซึ่งธรรม ทำให้ได้ อรรถรสที่มีความหมายเข้าใจได้อย่างชัดเจน ซึ่งทำให้สัทธรรมตั้งมั่น บรรยายสาธยายพระพุทธรูปมนต์ อันเป็นกิจพึงทำที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นบุญกุศลเป็นสิริมงคลเป็นแนวทางสาธยายที่ หลากหลาย สามารถทำให้ได้รับความสุขส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของวัดคลองตาลองได้

การสาธยายพระพุทธรูปมนต์มีผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานเช่นนี้เป็นการส่งเสริมการ ปฏิบัติและมีผลดีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จิตพร้อมที่จะปฏิบัติธรรม ทำให้มีสติแก้ไขปัญหารอบด้านในครัวเรือน ร่างกายแข็งแรง เหมาะสมดี เพราะวัดทำให้ผู้เข้าปฏิบัติ เกิดกุศลได้ง่ายและใจเย็น คิดก่อนตัดสินใจ ทำให้เราผิดพลาดน้อยลงและช่วยแก้ไขปัญหารอบด้าน และเห็นว่าการปฏิบัติธรรมตามสติปัฏฐาน 4 คือ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติกำหนดพิจารณา กายให้รู้ตามเป็นจริงว่าเป็นเพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา การกำหนดรู้ทันอริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ความรู้สึกตัว ความเคลื่อนไหว การพิจารณาร่างกายของตนโดยเพียงธาตุ ให้เห็นตามจริง ของร่างกาย 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็น เพียงเวทนา ... มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุข ทุกข์ และเฉย ๆ ตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นเพียงจิต ... มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่าน ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นเพียงธรรม ... มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นีวรณ 5 ชั้น 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ 4 ตามที่เป็นจริงนั้น ๆ เพื่อหวังให้เข้าถึงธรรมอย่างแท้จริงและปรับนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้

การพิจารณาร่างกายเห็นเพียงธาตุ เห็นตามจริงของร่างกาย การเจริญสติกำหนด พิเคราะห์เวทนา ให้รู้เห็นเป็นจริงว่าเป็นเพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขามีสติรู้ชัดเวทนา เป็น สุข ทุกข์ และเฉย ๆ ในขณะนั้น ๆ การมีสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นเป็นจริงว่าเป็นเพียงจิต ไม่ใช่ สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มี โมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่าน ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ การมีสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นเพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นีวรณ 5 ชั้น 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ 4 ว่าคืออะไร ตามที่เป็นจริงนั้น ๆ แนวทางนี้ ย่อมเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 ประการ คือ

การปฏิบัติธรรมของวัดคลองตาลอง¹⁹ ปฏิบัติตามสติปัฏฐาน 4 แต่ละขั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยตรงกับฐานของสติ ผู้สาธยายปฏิบัติไปตลอดแล้วผลที่ปรากฏเกิดขึ้นได้ คือ (1) รู้ว่ากายไม่ใช่ตัวตน (2) รู้ว่าความรู้สึกสุข ทุกข์ เฉย ๆ ไม่ใช่ตัวตน (3) รู้ว่าจิตไม่ใช่ตัวตน (4) รู้ว่าธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ไม่มีบุคคล เราเขา หญิงหรือชาย²⁰

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 การสาธยายพระพุทฺธมนต์ในคัมภีร์พระพุทฺธศาสนาเถรวาท คือการนำพระพุทฺธพจน์หรือคำสอนพุทฺธเจ้า มาแปลงเสียงสาธยายการท่อง การสวด การทบทวน ตามที่ตนศึกษา ได้ฟังมาเรียนมาเพื่อให้เกิดความเข้าใจธรรมอรรถและพยัญชนะชัดในพระสัทธรรมนั้น ถือว่าเป็นการทบทวนพระบัญญัติวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม จุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งธรรมทั้งในระดับต้น กลาง จนถึงธรรมในระดับมรรคผล นิพพาน ในคัมภีร์พระสูตรต้นตปิฎก มีเมตตสูตร มังคลสูตร รัตนสูตร ฐชัคคสูตร อังคุลิมาลสูตร ชันธสูตร โมรสูตร อาฏานาฎิยสูตร โพชฌังคสูตร วัฏฏกสูตร ธรรมจักกัปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรขนาดกลางและสั้น ๆ นี้คือบทสาธยายพระพุทฺธมนต์ที่เป็นคำสอนของพระพุทฺธเจ้ามีความสำคัญมากต่อพระพุทฺธศาสนา ในส่วนบทพระปริตรในสิบสองตำนาน หรือมหाराชปริตร มีการสาธยายหรือสวดมนต์ไหว้พระที่เรารู้จักว่าเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน มี 1) มงคลสูตร 2) รัตนสูตร 3) กรณียเมตตสูตร 4) ชันธปริตร 5) โมรปริตร 6) วัฏฏกปริตร 7) ฐชัคคปริตร 8) อาฏานาฎิยสูตร 9) อังคุลิมาลปริตร 10) โพชฌังคสูตร 11) อภัยปริตร 12) ขยปริตร จะเห็นได้ว่าในบทพระปริตรแต่ละคัมภีร์นั้นมีความสอดคล้องประสานกัน

5.2 ในส่วนที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหากล่าวถึงพระสูตร 6 พระสูตรคือ 1) รัตนสูตร 2) ชันธสูตร 3) โมรสูตร 4) ฐชัคคสูตร 5) อาฏานาฎิยสูตร 6) อังคุลิมาลสูตร ว่า เป็นพระพิธีมนต์ที่พระพุทฺธองค์ทรงรับรอง และมีลีนทปัญหายังได้กล่าวถึงปัญหาอันเป็นที่สงสัยต่อความศักดิ์สิทธิ์ของอานุภาพของพระพุทฺธองค์ ซึ่งพิธีมนต์ได้สร้างผลกระทบสาธารณะในฐานะที่เป็นความเชื่อที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความคุ้มครองเกิดความมั่นคงทั้งแก่ตนเองและสาธารณะสังคม แสดงให้เห็นว่า ในคัมภีร์นี้มีพิธีสาธยายพระพุทฺธมนต์ได้กลายเป็นความแพร่หลายทางพิธีกรรมในระหว่างอุบาสกอุบาสิกา แม้จะมีปริมาณน้อยในยุคต้นของพุทฺธศตวรรษการตั้งกระทูถามเชิงวิจารณ์และเชิงเหตุผล จึงเกิดขึ้นในมิลินทปัญหา และทางราชวงศ์ก็ตระหนักว่าพิธีสาธยายพระพุทฺธมนต์เป็นพิธีกรรมเพื่อการคุ้มครองความผาสุกของประชาชน เป็นการเข้าใจครั้งแรกในช่วงพุทฺธศตวรรษที่ 9

¹⁹ กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา, ประวัติวัดหัวราชอาณาจักร เล่ม 17, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาสนา, 2542), หน้า 7.

²⁰ ที.ม. (ไทย) 10/93/86.

5.3 การปรากฏการสาธยายพระพุทธมนต์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทคือในคราวที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปรารภให้พระภิกษุทั้งหลายควรสาธยายธรรมเพื่อรักษาพระศาสนาไว้ให้เป็นประโยชน์แก่อกุลแก่คนหมู่มาก เพราะในขณะนั้นมีตัวอย่างความเสื่อมที่เกิดขึ้นในหมู่ของนิครนถ์ ที่เจ้าลัทธิชื่อนิครนถนาฏบุตรสิ้นชีพแล้ว สาวกเกิดความแตกแยกกัน จึงได้ตรัสแนะนำให้ร้อยกรองพระธรรมวินัยเพื่อจัดระเบียบคำสอนทั้งโดยอรรถและพยัญชนะให้พระมหจรรย์นี้ตั้งมั่นยั่งยืนสืบไป ดังมีความปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ปาสาทิกสูตร ที่มณีกาย ปาฎิกวรรคว่า ธรรมทั้งหลาย เราแสดงไว้เพื่อความรู้อย่าง บริสุทธิ์ทั้งหมดนั้นแหละพึงพร้อมเพรียงกัน ประชุมสอบทานอรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะแล้วพึงสังคายนา กัน ไม่พึงวิวาทกัน เพื่อให้พระมหจรรย์ ศาสนา นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อแก้อกุล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทริย 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งนำสู่การปฏิบัติธรรมได้

5.4 การสาธยายพระพุทธมนต์ในพระสูตร คือ รัตนสูตร ชันธสูตร โมรสูตร อาฏานาฎิยสูตร และอังคสิมมัลลสูตร ว่าเป็นพระพุทธมนต์ที่พระพุทธองค์ทรงรับรอง และมีลิตนทบัญญัติได้กล่าวถึงปัญหาอันเป็นที่สงสัยต่อความศักดิ์สิทธิ์ของอาณูภาพของพระพุทธองค์ ซึ่งพระพุทธมนต์ได้สร้างผลกระทบสาธารณะในฐานะที่เป็นความเชื่อที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความคุ้มครองเกิดความมั่นคงทั้งแก่ตนเองและสาธารณะสังคม

5.5 องค์ประกอบสำคัญในการสาธยายพระพุทธมนต์ ที่เป็นสิ่งที่อยู่ในขณะนั้น คือ การนำเสนอแนวทางความความหลากหลาย ในการสาธยาย โดยความเป็นที่อ้างไว้ ซึ่งพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการจรรโลงไว้ ซึ่งอรรถและพยัญชนะที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าจากพระไตรปิฎกโดยตรง และเพื่อความแตกฉานในพระพุทธพจน์บทต่าง ๆ ที่นำมาท่องมาสาธยาย พิจารณา แจกแจง ทำความเข้าใจในความหมายของบทนั้น ๆ ย่อมเป็นการสาธยายถูกอักขระ ทำให้มีความเลื่อมใส ศรัทธา เกิดความตั้งมั่น สมาธิ เกิดบุญ ปิติ จิตเข้าใจความหมายให้เข้าถึงอารมณ์สมถในสภาวะธรรมอริยสัจ 4 ให้เห็นเป็นรูปนาม สามารถยกจิตเป็นฐานสู่การปฏิบัติวิปัสสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.6 ในส่วนของอานิสงส์การสาธยายพระพุทธมนต์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมี 7 ประการ คือ 1) ได้ขจัดนิวรณ์ 2) ได้ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) 3) ได้ตัดความเห็นแก่ตัว 4) สมาธิมั่นคง 5) ได้ปัญญาบารมี 6) สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา 7) ทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

5.7 การสาธยายพระพุทฺธมณฑ์เป็นการปฏิบัติธรรม เพราะขณะสาธยายย่อมทำให้เกิดสมณะหรือสมาธิ จิตสงบเป็นศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการอบรมฝึกสมาธิ เพื่อให้เกิดความตั้งมั่น ทำให้เกิดบุญ มีปีติน้อมจิตไปกับการสาธยายเกิดเข้าใจตามแนวทางสติปัฏฐาน 4

1) การมีสติกำหนดพิจารณาภายในรู้ตามเป็นจริงว่าเป็นเพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา การกำหนดรู้ทันอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ความรู้สึกตัว ความเคลื่อนไหว การพิจารณา ร่างกายของตนโดยเพียงธาตุ ให้เห็นตามจริงของร่างกาย จัดเป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

2) การเจริญสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นเพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุข ทุกข์ และเฉย ๆ ตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ จัดเป็นเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

3) การมีสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่าน ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ จัดเป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

4) การมีสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิเวธน์ 5 ชันธ 5 आयตนะ 12 โพชนงค์ 7 อริยสัจ 4 ว่าคืออะไร ตามที่เป็นจริงนั้น ๆ เช่น มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไป เพื่อหวังให้เข้าถึงธรรมอย่างแท้จริงและปรับนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จัดเป็นธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

5.8 การปฏิบัติธรรมตามบทสัมภาษณ์การสาธยายพระพุทฺธมณฑ์เป็นการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ด้วยแนวทางการสาธยายส่งเสริมในแบบที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ มีความต่างระหว่างชุมชน เมือง อายุ เพศ ครอบครัว ทั่วไป กล่าวได้ว่าเป็นวัดที่สาธยายพระพุทฺธมณฑ์ตลอดราตรี ปฏิบัติโดยถือ เนสัชชีกังคะตุดงค์ ไม่หลับไม่นอน กรณีมีอาการง่วงมากให้เปลี่ยนอิริยาบถได้ 3 อิริยาบถ คือ การยืน เดิน และนั่ง สามารถสาธยายได้ มีสภาวะปรากฏสามารถเปลี่ยนอิริยาบถกำหนดสภาวะนั้น ๆ ได้ เช่น ปิติ กำหนดว่า ปิตินอน ๆ รู้หนอ ๆ รู้ ๆ ตามเหตุปัจจัย จนกว่าสภาวะนั้น ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปหรือดับการเปลี่ยนอิริยาบถทั้ง 3 นี้ จัดเป็นกายานุปัสสนา การกำหนดปิติหรือเวทนาตามเป็นจริงเป็นสัมมาวาจาในธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ด้วยพลังแห่งศรัทธาเลื่อมใสยอมมีจิตเป็นบุญกุศล เป็นทางแห่งการทำจิตให้สงบ มีความสุข จิตผ่องใส กาย วาจา และใจ เป็นสัมมาทิวฐิ ทำให้เกิดศีล สมาธิ ปัญญา สามารถยกจิตสู่การปฏิบัติธรรมตามสติปัฏฐาน 4 กาย เวทนา จิต และธรรม เจริญสติกำหนดรู้อย่างจดจ่อต่อเนื่อง สำรวมอินทรีย์ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

5.9 การนำเสนอแนวทางการสาธยายพระพุทฺธมณฑ์มีสามแนวทาง คือ 1) ออกเสียงปกติ 2) ออกเสียงแบบเป็นทำนอง เรียกว่า แบบสรภัญญะ แนวทางปกติคือได้แก่ทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น 3) สาธยายพระพุทฺธมณฑ์ตลอดราตรี ทั้งสามทางมีอิทธิพลความสำคัญต่อชีวิตพุทธศาสนิกชน

ถือเป็นการชำระของพระพุทธานุภาพ และถือเป้าหมายการสาธยายพุทธมนต์เพื่อให้เกิดความสุข มีสมาธิ เป็นอัปนาสมาธิเป็นฐานยกสู่การปฏิบัติธรรมตามสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรมได้

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

6.1 แนวทางการปฏิบัติธรรมวัดคลองตาลอง เป็นการปฏิบัติธรรม เพราะขณะสาธยายย่อมทำให้เกิดสมณะหรือสมาธิ สามารถส่งเสริมยกระดับจิตสู่ความเป็นผู้รู้ได้ตามลำดับที่เรียกว่า คีลสมาธิ ปัญญา ให้เกิดขึ้นได้ ด้วยกำลังสมาธิจิตที่บริสุทธิ์อยู่ในขณะนั้น บทมนต์ที่มีพลังศรัทธา กลายเป็นมนต์คัมภีร์ภาพแปรรูปให้เป็นพลาสมาภาพแห่งสมาธิจิต สู่ความสัมฤทธิ์ตามจิตอธิษฐาน บนพื้นฐานของความจริง ด้วยองค์คุณพระรัตนตรัย คุณของศีล สมาธิ และองค์คุณของธรรม ซึ่งได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สู่ความสำเร็จเป็นบาทสู่วิปัสสนาได้ อารมณ์สมถในสภาวะธรรม อริยสัจ 4 ให้เห็นเป็นรูปนามตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรม ผู้มาปฏิบัติธรรมให้มีการสำรวจทาง กาย วาจา อย่างเคร่งครัด 1) มีจิตศรัทธา 2) นุ่งชุดขาวหม้อขาว 3) เลิกสิ่งเสพติดทุกชนิด 4) ไม่พูดสนทนากัน 5) ปิดเครื่องมีชื่อเสียงารทุกชนิด (6) ปฏิบัติธรรมตามพระอาจารย์ อย่างเคร่งครัด 7) มีความอดทน 8) มีความขยัน 9) มีความสำรวม 10) ทิ้งอดีตอนาคต 11) น้อมจิตขอ บารมีพระรัตนตรัยให้เกิดปัญญา 12) น้อมจิตขออิทธิกรรมต่อคุณบิดา มารดา เพื่อเป็นการทำตนให้เกิดความพร้อมสู่การปฏิบัติธรรมตามแนวทางดังกล่าว

1) ขณะที่ปฏิบัติธรรมการเคลื่อนไหวทางอิริยาบถต่าง ๆ ทางกายก็กำหนดตามอิริยาบถเช่น เคลื่อนหนอ ๆ หรือขยับหนอ ๆ พิจารณาเห็นอาการเคลื่อนไหวและอาการขยับของกาย จัดเป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการมีสติตามพิจารณาเห็นกายเป็นเพียงสังขารกาย เขาสติเข้าไปกำหนดรู้กายต่อไปก็เห็นเหตุให้รู้กายในส่วนที่นารังเกียจนั่นว่านารังเกียจจริงๆ แล้วมีปัญญากำหนดรู้มากขึ้น ๆ จนรู้แจ้งว่ากายทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

2) ขณะที่ปฏิบัติธรรมมีความรู้สึกเหมือนจากการนั่งเจริญสติกำหนดรู้การเคลื่อนไหวของท้อง เป็นทุกข์ เพราะขณะเคลื่อนไหวท้อง ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ย่อมมีความรู้สึกว่าเป็นทุกข์เวทนา จัดเป็นเวทนาอุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการมีสติตามพิจารณาเห็นเวทนาสังขารเวทนา เวทนานี้มีสภาพของความเป็นนาม นามจะรู้ได้ยากกว่ารูป แต่เวทณาก็ยังเป็นสิ่งถูกรู้ได้ง่ายกว่าความรู้สึกเป็นสุขและเป็นทุกข์ที่เกิดจากผัสสะ คือ การกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย การคิดซึ่งเข้ากระทบใจย่อมมีผัสสะที่ให้ความรู้เป็นสุขและเป็นทุกข์ได้

3) ขณะที่ปฏิบัติธรรมนั่งกำหนดพองหนอ ยุบหนอ เกิดมีความคิดก็ให้กำหนดว่า คิดหนอ ด้วยการพิจารณาตามอาการที่จิตคิดก็กำหนดว่า คือหนอ ๆ จัดเป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพราะการมีสติตามพิจารณาจิตอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ ขณะกำหนดพอง ยุบ จิตตามรู้เป็นสิ่งที่ถูกรู้ได้ จิตรู้สึกรู้

ความสุขพิจารณาจิตก็คือให้รู้จักจิตทุกแบบ จิตที่นิ่ง หรือจิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ มีโมหะก็รู้ว่า มีโมหะ ต้องมีสติอยู่เสมอว่าสภาวะที่ปรากฏอยู่นี้เป็นแต่เพียงจิตเท่านั้น ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ว่าตัวว่า ตนของเรา เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น เกิดขึ้นแล้วดับไป มีแล้วหายไป

4) ขณะที่ปฏิบัติธรรมมีสติพิจารณาเห็นอาการพองหนอ ยุบหนอมมีหนกมีเบา หรือรู้สึกว่าร้อน เย็น ก็กำหนดว่า ร้อนหนอ ๆ เย็นหนอ ๆ หรือเกิดอาการร่วง ก็หนดว่าง่วงหนอ จัดเป็นธัมมานุปัสสนาสติปัญญา คือการมีสติตามพิจารณาความเย็น ร้อน อ่อน แข็ง การมีสติกำหนดตามรู้สภาวะอารมณ์ทั้งรูปธรรมและนามธรรมด้วยการกำหนดรู้เห็นกาย เวทนา และจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง การรู้สภาวะธรรมอันเป็นทุกข์ทั้งปวงนั้นรู้ว่าทางแห่งการดับทุกข์รู้ความจริงแบบสัจจะคืออริยสัจ ต้องรู้เข้าใจในธรรมทั้งปวงว่ามีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ไม่มีอะไรยึดมั่นถือมั่น

6.2 การสาธยายพระพุทธรมณต์ย่อมเป็นการปฏิบัติธรรมเพราะขณะสาธยายกายสงบตั้งมั่นทำให้เกิดสมาธิพิจารณาเห็นอาการพองอาการยุบในการเคลื่อนไหวของท้องเห็นสภาวะการเกิดขการตั้งอยู่และการดับไปของท้องเป็นการกำหนดรู้ตามแนวทางแห่งสติปัญญา 4 แต่ละชั้นจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรงกับฐานของสติการเคลื่อนไหวทางริมฝีปากกำหนดว่า เคลื่อนหนอ ๆ หรือขยับหนอ ๆ ด้วยการพิจารณาเห็นเป็นวิปัสสนาการสาธยายปฏิบัติไปตลอดแล้วผลที่ปรากฏเกิดขึ้นได้ คือ (1) รู้ว่ากายไม่ใช่ตัวตน (2) รู้ว่าความรู้สึกสุข ทุกข์ เจ็บ ๆ ไม่ใช่ตัวตน (3) รู้ว่าจิตไม่ใช่ตัวตน (4) รู้ว่าธรรมทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา หญิงหรือชาย

6.3 องค์ความ 11 ประการ คือ 1) เป็นการสรรเสริญคุณ 2) เจริญศรัทธา 3) แผ่จิตเมตตา 4) การฝึกสมาธิ 5) การอบรมขันติ (6) การรักษาพระธรรม 7) กำจัดบาปอกุศล 8) เป็นมงคลแก่ชีวิต 9) ทำจิตให้สว่างเกิดปัญญา 10) ช่วยรักษาโรคภัย 11) เป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญช่วยยกระดับจิตสูงขึ้นไปมีผลดีต่อตนและบุคคลอื่น แม้กระทั่งอุปสรรค เคาระห์กรรม ปัญหาชีวิตก็ช่วยให้ผ่านพ้นได้ ทุกข์และปัญหาที่เกิดขึ้นมักจะคลี่คลายในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา, ประวัติวัดหัวราชอาณาจักร เล่ม 17, กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ศาสนา, 2542.

